మీరు నా అభిప్రాయంతో ఏకీభవించకపోతే అది మీ దురదృష్టం. నా ఉద్దేశమేమిటంటే ఈ అచ్చు యంత్రమనేది రావడముంది చూచారా యిది దేశానికి పెద్ద జెడ దైపోయింది.

వంట చెయ్యడం ఎలా ? అందుకొక పుస్తకం. పెరట్లో కూరగాయలు పండించడం ఎలా? అందుకొక పుస్తకం. ఆఖరుకు 'మీ బిడ్డల్ని మీరు పెంచడమెలా?' ఇందుకున్నూ ఒక పుస్తకమే! ఏమండీ, నాకు తెలియక అడుగుతాను. మన స్వంత బిడ్డల్ని మనం పెంచుకోడానికి కూడా మనకింకొకడి బోడి సలహాలు కావలిసివచ్చాయా ?

ఆ పప్పులు మా దగ్గరుడకవు. మా వూళ్ళో మేము బిడ్డల్ని పెంచే పద్ధతే వేరు. ఇది మిగిలిన లోకులకంతా ఆదర్శప్రాయమని నాగట్టి నమ్మకం. కానీ దీన్ని గురించి లోకానికి తెలియవద్దా? తప్పకుండా తెలిసితీరాలి. అందువల్ల లోకకల్యాణం నిమిత్తం ఈ పనికి పూనుకోడమైంది.

ఒకనాటి ఉదయం మావూరి బడిగంట మ్రోగింది. 'టంగు టంగున మ్రోగింది.' అని నేను చెప్పలేదు. ఇందులోని ఆంతర్యాన్ని మీరు శ్రద్ధగా గమనించాలి. కొండవూటనీళ్ల త్రాగడంవల్ల రాచిపోయిన గొంతుకలా బడిగంట తుస్సు తుస్సున మ్రోగింది. అందుకు కారణం 'బెల్‌సుత్తి' మాయం కావడం! ఉదయం తొమ్మిది గంటలకు ప్రారంభమయ్యే బడికి చాలామంది పిల్లలు ఏడింటికల్లా వచ్చేస్తారు. వచ్చింది మొదలు ఏమాత్రం ఆలస్యం చెయ్యకుండా ప్రహరీ మొండి గోడలపైన, చెట్లకొమ్మలపైన, పూరింటి దూలాలపైన ఎక్కాగా సర్కస్ ఫీట్లు అభ్యాసం చేస్తారు. గంట తొమ్మిది కావచ్చేటప్పటికి బెల్‌కొట్టే మహదవకాశాన్ని చేజిక్కించుకోడం కోసం మా పిల్లలుచేసే వ్యక్తిగత ప్రయత్నాలవల్ల 'బెల్ సుత్తి' మాయమైపోతుంది. ఎవడి దగ్గరుంటుందో అంతుపట్టదు. బడిలో నేను హెడ్మాస్టర్ని గదండీ! (బడిబయట నాకు చాలా హోదాలున్నాయిలెండి.) 'రేయ్, గంటకొట్టండ్రా.' అని నేనంటాను. అప్పుడు బెల్‌కు చేరువగా వున్నకుర్రాడు చేతికిదొరికిన కంకర రాయితో దాన్ని వాయించేస్తాడు. పాపం, గంట టంగుటంగున మ్రోగమంటే ఎలా మ్రోగుతుంది? అదండీ విషయం!

గంట మ్రోగిన తర్వాత ఆనాటి ఉదయం మా బడిలో ప్రార్థన అనే తతంగం కూడా జరిగింది. ప్రత్యేకత ఏమీలేదు. అన్నిరోజులూ ఎలా జరుగుతుందో, ఆ రోజున్నూ అలాగే జరిగింది. గంట కొట్టడానికి, ప్రార్థన చేయడానికి అట్టే తేడా వుండవలసిన అవసరం లేదని మా పిల్లల నిశ్చితాభిప్రాయం. భక్తినీ, సంగీతాన్ని మైనస్‌చేసి ప్రార్థనా గీతాన్ని ఒక సామూహిక ఘోషగా వినిపించడం చిరకాల సాధనవల్ల వాళ్లకలవడిన కూసువిద్య.

ప్రార్థనానంతరం హాజరు పట్టీచేతబట్టుకుని నేను క్లాసు రూంలోకి జొరబడ్డాను. జొరబడ్డానికిదేమైనా ఆహవరంగమా అని మీరనుకోవచ్చు. ఇంచుమించుగా అంతేనండీ! జనాభా పెరగడం వల్ల, ధరలు పెరగడంవల్ల, నిరుద్యోగులు పెరగడం వల్ల, దరిద్రం పెరగడంవల్ల మానవ జీవితం పరిసరాలతోనూ, పరిస్థితులతోనూ ఒక అనివార్యమైన పోరాటంగా పరిణమించింది గదా! మా పిల్లలు పెరిగి పెద్దవాళ్ళయ్యేటప్పటికి పరిస్థితులు మరింతగా విషమించవచ్చు. అందువల్ల దూరదృష్టితో భావి జీవితానికిఅవసరమైన తరిబీదునంతా మేము కుటుంబ స్థాయినుంచీ, పాఠశాలస్థాయినుంచీ.వాళ్ళకందిస్తున్నాము అసలింతవరకు ముందు 'క్లాస్ రూం' అన్నాను కదండీ! అది వట్టి అర్థంలేని మాట! క్లాసు కొక్క రూమయితే అది క్లాసు రూము. అన్నిక్లాసులూ ఒక రూములోనే ఉంటే దాన్ని క్లాసు రూం అనడం ఎలా పొసుగుతుంది? మధ్య గోడలేని అయిదంకణాల పూరిండ్లు రెండింటిని కలిపి దానికి మేము 'ప్రాథమిక పాఠశాల' అని బోర్డు తగిలించాము. నేమ్ బోర్డు వ్రేలాడుతూవుంటుంది గనుక అది పాఠశాల కాదని నిరూపించడం మీ తరం కాదు. మేకల మందను దడిలోకి తోలినట్టుగా రెండువందల యాభైమంది పిల్లల్ని మేము అందులోకి తోలేస్తాము. క్లాసుకు క్లాసుకు మధ్య హద్దు లేవీ కనిపించకపోతే, అది వర్గరహిత సమాజానికి మేము వేస్తున్న పునాది అని మీరనుకోవాలి. అయితే మా కొండ గుర్తులేవో మాకున్నాయనుకోండి!ఆగ్నేయ మూలలో ఒకటో క్లాసు, నైరుతి మూలగా నాలుగో క్లాసు. వాయవ్యం ఈ అయిదు. ఈశాన్యంలో రెండు.... అబ్బ,ఎంతతొంద

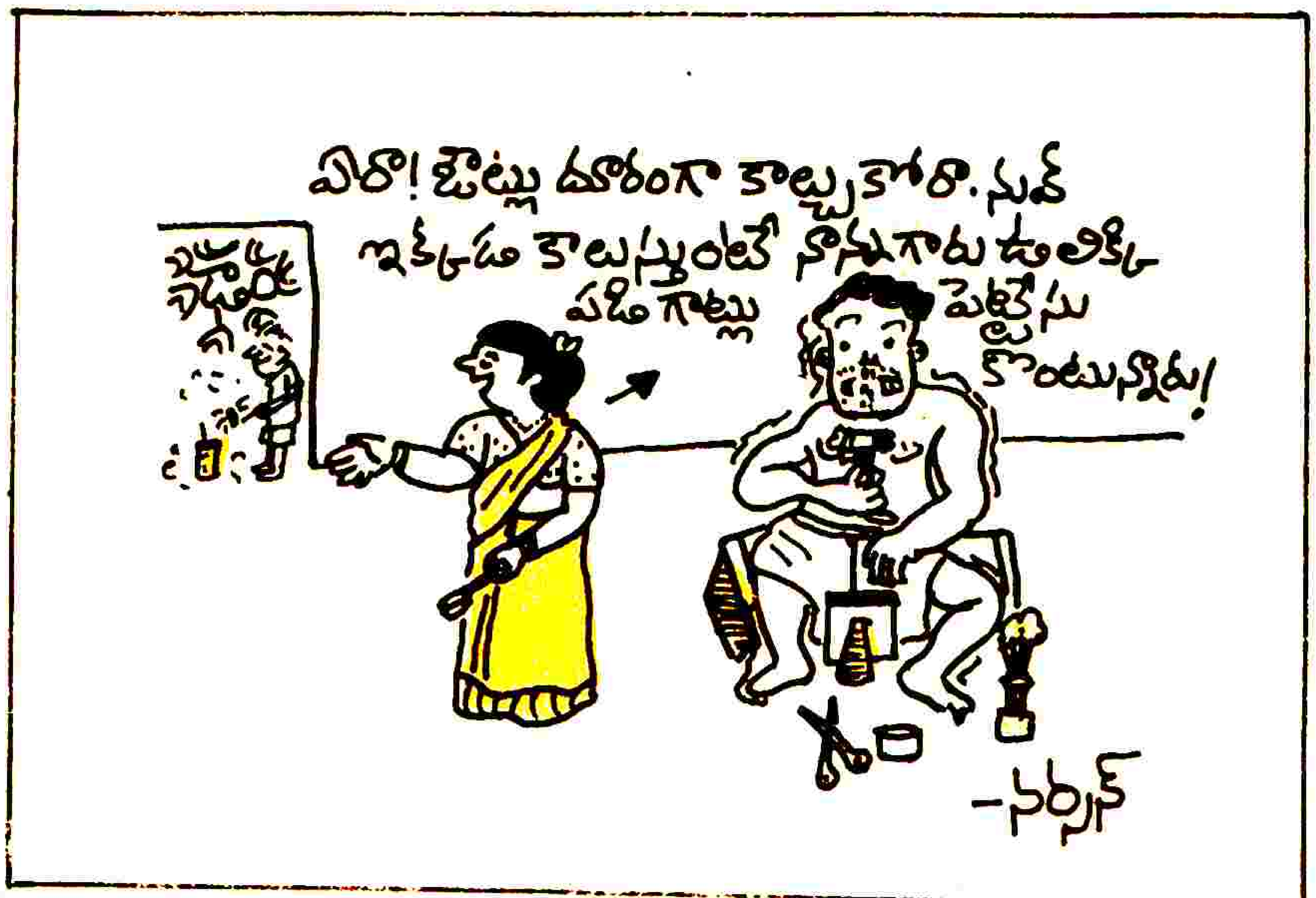

రండీ మీకు! మూడో తరగతికూడా వుంది లెండి! అయితే అది నాలుగ్గోడల మధ్య వుండదు. టీచరు లేకపోవడం మూలాని అది స్వేచ్ఛా వాయువులు పీల్చుకుంటూ హాయిగా బడి వెనుక చెట్ల క్రింద వుంటుంది. విధిగా అక్షరం ముక్కలు నేర్చుక తీరాలన్న పట్టింపు మా పిల్లలకు గానీ, ఎట్లాగైనా వాళ్ళకు చదువు వచ్చే టట్టు చూడాలన్న కక్కుర్తి మా ఉపాధ్యాయులకుగానీ లేదని హెడ్మాస్టర్నిగా నేను సాధికారంగా చెప్పగలను. పరీక్షలనే వాటికి పూచిక పుల్లంత విలువైనా లేదనీ ప్రతీ రోజూ బడిని పావనం చేస్తూ వుండే పై తరగతికి వెళ్లడం ఖాయమనీ గ్రహించలేని అజ్ఞానుశేం కాదు మా కుర్రవాళ్ళు ఒక వేళ ఏదైనా గ్రహపాటువల్ల ఒకటో ఆరో అక్షరం వచ్చినప్పటికీ ఆ చదువును పూర్తిగా విస్మరించడానికి వీలుగా పై తరగతులకు వెళ్ళినప్పుడు చదువుల మకిలి సోకి వాళ్ళ మనసులు మలినం కావడానికి వీల్లేకుండా మూడో తరగతి పిల్లలకీవిధంగా మేము ఆరుబయలు చెరసాల ఏర్పాటు చేశాము.

తొడ తొక్కిడిగా వున్న పిల్లల్లోనుంచి దారి చేసుకుంటూ వెళ్ళి నేను అయిదో తరగతి కుర్చీలో కూచున్నాను. హాజరు వేయడం కోసం రిజిష్టరును తొడపైన పెట్టుకున్నాను. టేబిలు వంగిరి అడక్కండి! టేబిలును గురించి మా స్కూలు ఉపాధ్యాయులకు తెలిసిందల్లా దాని స్పెల్లింగు మాత్రమే. వరుసగా పేర్లు పిలుస్తున్నాను. పదకొండో పేరు దగ్గర కలం ఆగిపోయింది.

"రాంబాబు లేదుసార్! రాలేదు సార్!" అంటూ పదిపన్నెండు కంఠాలు ఒక్కుమ్మడిగా ఉద్ఘోషించాయి.

రాంబాబు స్కూలుకు రాకపోవడం విడ్డూరమే! బడికి రెగ్యులర్‌గా వచ్చే అబ్బాయి రాంబాబు. విద్యను కోరివచ్చే వాడు కాదు గనుక 'విద్యార్థి' అనిపేర్కొనడం బాగుండదు. 'క్రీడార్థి' అంటే ఆమాట సత్య సమ్మతంగా వుంటుంది. ఉదయం ఏడునుంచి తొమ్మిదిదాకా, మధ్యాహ్నం పన్నెండున్నర నుంచీ ఒకటిన్నరదాకా, సాయంకాలం నాలుగునుంచి బాగా చీకటిపడేదాకా ప్రతిరోజూ మూడం

మధురాంతకం రాజారాం

చెల్లో జరిగే కబాడీ ఆటలో ఒక జట్టుకు తిరుగులేని నాయకుడు రాంబాబు. వప్పులేని పెళ్లిలా, రాంబాబులేని స్కూలేమిటి?

హాజరు గుర్తించడంతోనే, నేనుసాధారణంగా ఒక అత్యవసర కార్యక్రమంలో పాల్గొన వలసివుంటుంది. పాఠాలు చెప్పడం కాదు. నేరాలు విచారించడం. సుబ్బారాయుడిగా రబ్బాయి మేదర గంగన్న కొడుకును మురికినీటి గుంటలో పడద్రోసి వుంటాడు. మునసబుగారి మనుమడు మునగచెట్టు వీరయ్య కొడుకును వెదురుబెత్తంతో బాదివుంటాడు. సర్పంచిగారి సుపుత్రుడు నత్తికిష్టిగాణ్ణి నెత్తురొచ్చేటట్టుగా కొరికేసి వుంటాడు. ఇలాంటి క్రిమినల్ కేసులేగాక పుస్తకాలు కనిపించకపోవడం. కలాలు గల్లంతు కావడం. బావులు దురాక్రమణచెయ్యడం మొదలైన సివిల్ కేసులు మరెన్నో! కోర్టు

వ్యవహారాలంటే ఏమిటో తెలియని దురవస్థ ఏర్పడకుండా భావిపౌరులకీ శిక్షణ బాగా ఉపకరిస్తుందని మా విశ్వాసం. పైగా న్యాయమనేదిఅందరికీ ఒకేవిధంగా గాక, ఆస్తి, అంతస్తు, పలుకుబడీ మొదలైన వాటిని బట్టి విభేదిస్తూ వుంటుందన్న వాస్తవికపరిజ్ఞానం పిల్లల్లో నెలనాటుకునేటట్టుగా, తీర్పులివ్వడంలో కూడా వెనక జాగరూకత వహిస్తాము. ఈ జరూరు విషయాల అలజడిలో పడిపోయి రాంబాబు గైర్ హాజరు కావడంగురించి నేను తాత్కాలికంగా విస్మరించాను.

ఇంటర్వెల్లో నేను వీధికొసన వున్న పోస్టాఫీసుకు వెళ్ళి వచ్చేటప్పటికి పాఠశాల వాలకం కోలాహలం ఉద్భవించినప్పటి క్షీరసాగరాన్ని తలపిస్తూవుంది. పులిదిండి సుబ్బరాజు భార్య కనకమ్మ ఎత్తయిన బండ పైన నిల్చుని, అధికారపక్షాన్ని దుయ్యబట్టే ప్రతిపక్ష సభ్యురాలిలా తల త్రిప్పుతూ, చేతులూపుతూ మాట్లాడేస్తోంది. చుట్టూమూగి బడిపిల్లలు ఎంతోబుద్ధిగా, ఆసక్తిగా ఆమె ప్రసంగాన్ని వింటున్నారు. గ్రామ ప్రజలు కొందరు ప్రత్యేకాహ్వానితుల హోదాలో విచ్చేసి సభను జయప్రదం కావిస్తున్నారు.

"ఏమయ్యో నేనొక మాటడగతా! ఓ కుర్రాడు బడికిరాకపోతే ఎందుకు రాలేదని అయ్యవారు తెలుసుకోవద్దా? ఇంట్లో వుండి రాలేదా? ఇంట్లో లేకరాలేదా? ఒంట్లోబాగుండక రాలేదా? ఒంట్లోబాగుండి కూడా రాలేదా? రాకపోతే ఏమయ్యాడు పోనీ అదంతా తెలుసుకునే ఓపిక లేకపోయిందేననుకో! ఇంటికైనాచెప్పి పంపొద్దా. ఇప్పుడు నేనున్నాను. రాంబాబు తల్లిని. బిడ్డ ఇంట్లోనూ లేక, బడిలోనూ లేకపోతే నేనేమనుకోవాలి? ఏగంగలో దూకాలి? ఇంతకూ ఈ స్కూల్లోఅయ్యవార్లు మేలుకున్నట్టా? నిద్రపోతున్నట్టా? వచ్చిన గొడ్డును కట్టెయ్యాలనిగానీ, రానిగొడ్డును వెదుక్కోవాలని గానీ, తెలియకపోయాక యింక వీళ్ళకు గవుర్మెంటు జీతాలిచ్చేదెందుకంట?"

పిల్లలకు చదువు చెప్పడం కోసం గవర్మెంటు మాకు జీతాలిస్తోందని నేను కనకమ్మకు బదులు చెప్పివుండొచ్చు. కానీ అలాచెప్పడంలో పొంచివున్న ప్రమాదమేమిటో నాకుతెలుసు. ఏదీ, మా అబ్బాయి కాక అక్షరం ముక్కయినా రాలేదేమని నిలదీసి అడిగితే అప్పుడిక ఆమెకు జవాబు చెప్పడం కష్టం. అందుకని నేనామెతో యుద్ధానికి దిగదలచలేదు! సంధికే పూనుకున్నాను.

"అమ్మా, కనకమ్మా! నీకు కోపం రావడమూ సబబే! ఒప్పుకుంటున్నానుగదా! నాది పొరబాటైపోయింది రాంబాబు స్కూల్లో లేకపోవడంవల్ల ఇంట్లోవుండి వుండొచ్చననుకున్నాను. నువ్వువాడినెక్కడికైనా పంపించి వుంటావనుకున్నాను. లేకుంటే వాళ్ళనాన్న వాడికేదైనాపని పురమాయించేదేమోననుకున్నాను. రాంబాబును గురించి ఆచూకీతీయకపోవడానికి యింతకుమించిన దురుద్దేశమేదీ లేదు. అయినా యిప్పుడు మించిపోయిందేముంది? నాదగ్గర మెరికల్లాంటి కుర్రాళ్ళున్నారు. వాళ్ళతో పులూ దొరువులూ, వాగులూ, వంకలూ అన్నీ గాలించి రాంబాబు ఎక్కడున్నా పట్టుకొస్తాను. నీ కొడుకును నీకు పువ్వుల్లో పెట్టి అప్పగించే పూచి నాది! కానీ అవవికి పూనుకోడానికి ముందు, రాంబాబు తల్లివిగా నువ్వు నీ సహకారం కొంత మాకందివ్వాలి" అన్నాను.

నా చాణక్యనీతి ఎదుట కనకమ్మ చిత్తుచిత్తయిపోయింది. గాలితో పోట్లాటకు తలపడిన మల్లయుద్ధ వీరుడిలా బిక్కచూపులు చూడసాగింది.

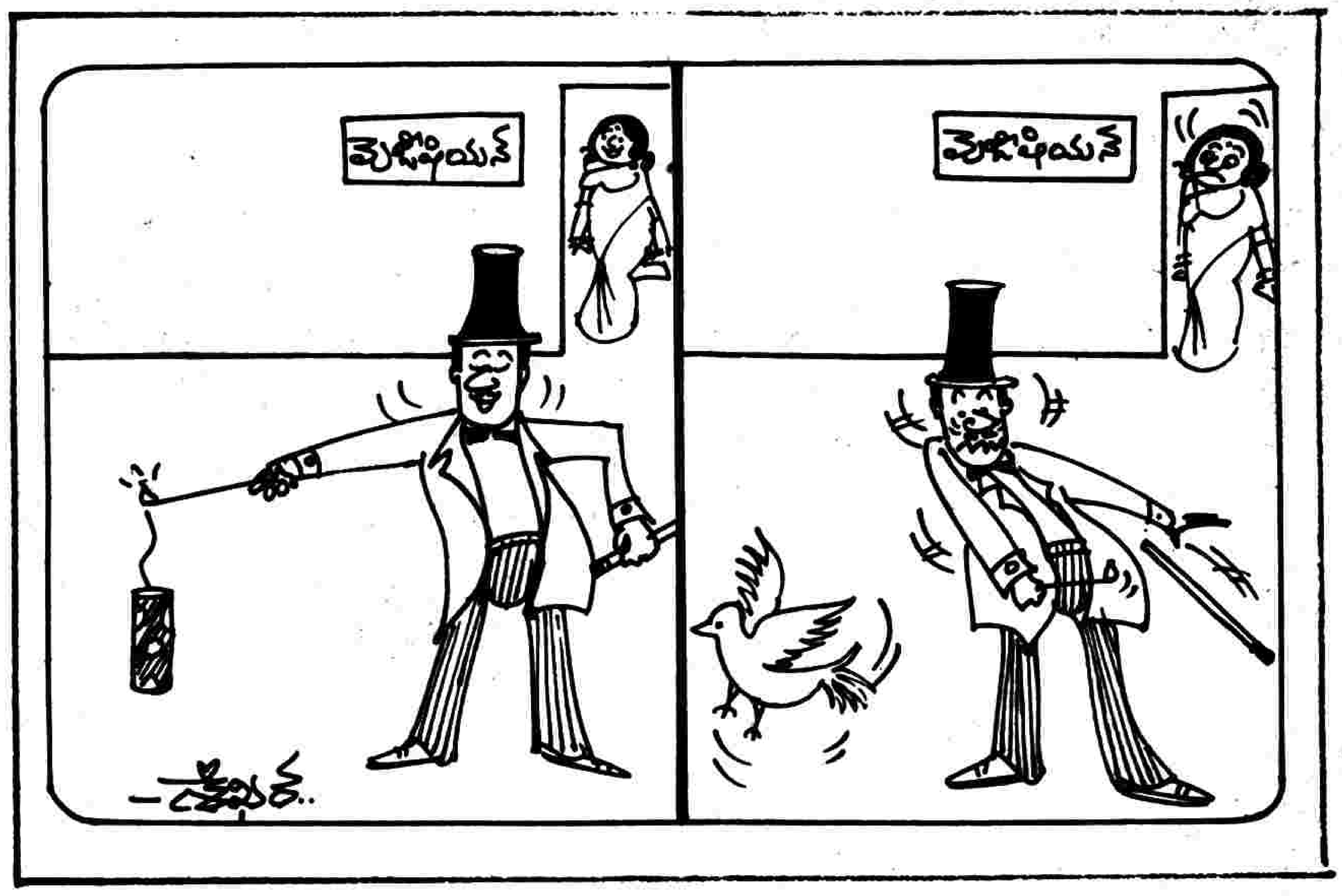

చిత్రం: పోపూరి రమాదేవి, తిమ్మసముద్రం

ఆ సందర్భాన్ని మెలకువగా ఉపయోగించుకుంటూ నేను అసలు పిసలైన వత్తే దారీ సరళిలోకి దిగేశాను. "ఏమమ్మా, కనకమ్మా! నువ్వు కడపటిసారిగా రాంబాబును చూచిందెప్పుడు? అప్పుడు వాడేం చేస్తున్నాడు?"

గుప్పిట్లో చిక్కినమిడతలా కనకమ్మ గుడ్లు మిటకరించింది. "నేనా? రాంబాబునా? నిన్న మధ్యాన్నం భోజనానికి వచ్చాడుగదా! అదేనయ్యా నేను వాణ్ణి చూడ్డం!"

""మరైతే నిన్న రాత్రికూడా వాడింటికి రాలేదన్నమాట! ఎక్కడ భోంచేశాడో?"

"అబ్బే, వచ్చే వుంటాడు. నేనింట్లోకి లేనే! మా మేనత్త కూతుర్ని యింటికి పిల్చుకునే శాస్త్రమైతే దానికి నేను, మా ఎదురింటి మంగమ్మపిన్ని, మిద్దింటి

కామాక్షమ్మ యింకా అయిదారు మందిమి కలిసి తిప్పరాజు పేటకెళ్లిపోయాము. తిరిగొస్తూ. రుద్రవరంలో రెండోఆట సినిమా చూచుకుని మూడు గంటల బండి మన స్టేషనులోకి వచ్చేటప్పటికి యిల్లుజేరుకున్నాము...."

"పోనీ, అప్పుడైనా నువ్వు రాంబాబు యింట్లో వున్నదీ, లేనిదీ గమనించి వుండొచ్చుగదా?"

"అయ్యో, యింటి దగ్గర పడుకునే అలవాటువాడికెక్కడిదండీ అయ్యగారూ! నడివీధిలో మా ఆడపడుచు నిచ్చాంగదా! గ్రామచావడి దగ్గర మా చిన్నత్తా వాళ్లున్నారుగదా! ఇంకా వూరంతా బంధువులామరేమన్నానా? కుర్రాడు తన సావాసకారులతో కలిసి ఎక్కడ పడుకుంటాడో. ఏమో! కుర్రాడెక్కడ పడుకుంటే నేమిలే అని మేమూ పట్టించుకోము. ఎక్కడ పడుకున్నా వాడు తెల్లవారాక చద్దన్నం కోసం యింటి కొచ్చేస్తాడు...."

"మంచిదేనమ్మా! ఊళ్లో యిళ్లన్నీ మనవే ననుకోడం. ఎక్కడ నిద్రొస్తే అక్కడ పడుకుని నిద్రపోవడం, ఎంత బంధువులైనా దూరి తినడం బాగుండదు గనుక భోజనానికి మాత్రం యింటికి రావడం. యిందతా చాలా బాగుంది. అయితే, ఈ రోవుజుదయం చద్దన్నకోసం యింటి కొచ్చినప్పుడైనా వాడు నీకు కనిపించి వుండాలిగదా!"

"సరేసరి! ఇంట్లో కూచుంటే నాకెట్లా జరుగుతుందండీ అయ్యగారూ! జెర్సీ ఆవుకు గడ్డి తేవాలిగదా! ఆ వేళప్పుడు నేనింట్లో వుండనే!"

నర 'సింహాలు'

ఆతను లయన్
అతని భార్య లయనెస్
వారి బిడ్డలు లియోలు
అందుకే వారుండేది
ఇల్లు కాదు.... వనం !

—పంతుల సుబ్బారావు

"అవునమ్మా! నువ్వింట్లో లేకపోతే వాడికి చద్దన్నం పెట్టేదెవరు?"

"ఒకరు పెట్టాల్సిన పనేముంది! చక్కా వస్తాడు. ఇంటి చూరులో మేము తాళం చెవిని దాచిపెట్టే చోటొకటి వుందిలెండి! దాంతో తాళంతీసి వాడిపాటుకు వాడుకంచం పెట్టుకుని అన్నం తింటాడు. మళ్లీ తాళం వేసి, చెవిని చూరులోనే పెట్టి బడికొచ్చేస్తాడు...."

ఇంకేమని అడగాలో తోచక నేను కొద్దిక్షణాలు మౌనంగా వుండిపోయాను. చింతలపల్లిలో సిరిగంధం వాళ్లింటి ఆడపడుచు కనకమ్మ, మా వూళ్ళో పులిదిండి వాళ్లింటికి కోడలుగా వచ్చింది. అటూ యిటూ గూడా బంధువుల బలగం హెచ్చు.

ఒక వూళ్ళో అమ్మాయినియింటికి పిలుచుకునే శాస్త్రం. ఇంకొక ఊళ్ళో ఉగాది సాంగ్యం. ఒకచోట పురుడు ఇంకొకచోట పుట్టు వెంట్రుకలుతీయడం. చాలని దానికి పెండ్లిండ్లు. ఈ బంధు కార్యాలన్నింటికీ వెళ్లవలసి వుండడంవల్ల కనకమ్మ వరసగా నాలుగురోజులు యింట్లో వుండడం కుదరదు. ఇంట్లోవున్న రోజుల్లో తెల్లవారగానే ఆమె గడ్డికోసం వెళ్లడం తప్పనిసరి. అమ్మలక్కలతో పిచ్చాపాటికింక మిగిలినవి మధ్యాహ్నం వేళలే! పదేళ్ల కొడుకు రాంబాబూ రాత్రుల్లో యింటి దగ్గర పడుకోడు. ఉదయం వాడువచ్చేసరికి కనకమ్మ యింట్లో వుండదు. ఈ లెక్కన తల్లిని కొడుకు, కొడుకును తల్లీ చూడకుండా రోజులకు రోజులే గడిపెయ్యవచ్చునని నాకప్పుడు బోధపడింది. కానీ కొంచెం పునరాలోచనచేసి చూచుకున్నాక కనకమ్మ కథనంలో ఎక్కడో ఒక 'లింకు' సరిగ్గా అతకడం లేదని నేను గ్రహించాను. చటుక్కున అదిగూడా స్ఫురించింది. అన్నట్టూ యింట్లో వున్నది తల్లీ కొడుకులిద్దరే కాదుకదా! ఆ మూడోవ్యక్తి ముఖ్యమైన వ్యక్తిగూడా- అతడి మాటేమిటి?

"చూడమ్మా, కనకమ్మా మీ ఇంటాయన అయినా రాంబాబును చూచి వుండొచ్చుగదా! ఆయన్నొకమాట అడగలేకపోయావా?" అన్నాను.

"అయ్యో, రాత! అంతమంచి ముఖానికి అర్థసేరు పసుపు కూడానా! ఆయన యింటిపట్టున వుండేవాడైతేనా కేం తక్కువ! అంత నేనడిగొచ్చిన వరంలెండియ్యగారూ!" విసవిసా వీథిలోకివెళ్లిపోయింది కనకమ్మ.

తానడిగొచ్చిన వరంలో భర్తకుసంబంధించిన అంశంలో మాత్రం పెద్దలొసుగేదోవుందని కనకమ్మ అభిప్రాయం. అతడయినా దుర్మార్గుడేమీ కాదు. నాలుగెకరాల మాగాణి, అయిదెకరాల మెట్ట. సాలీనా అయిదారువేలదాకా ఆదాయంవచ్చే మామిడితోటా ఈపాటి వెసులుబాట్లతో అతడు తలచుకునివుంటే సంసారం పూలతెప్పను కాలప్రవాహంపైన సాఫీగా, సరదాగా నడిపివుండొచ్చు. కానీ ఏపూర్వజన్మ పుణ్య పరిపాకం వల్లనో అతడి పాలిటికి

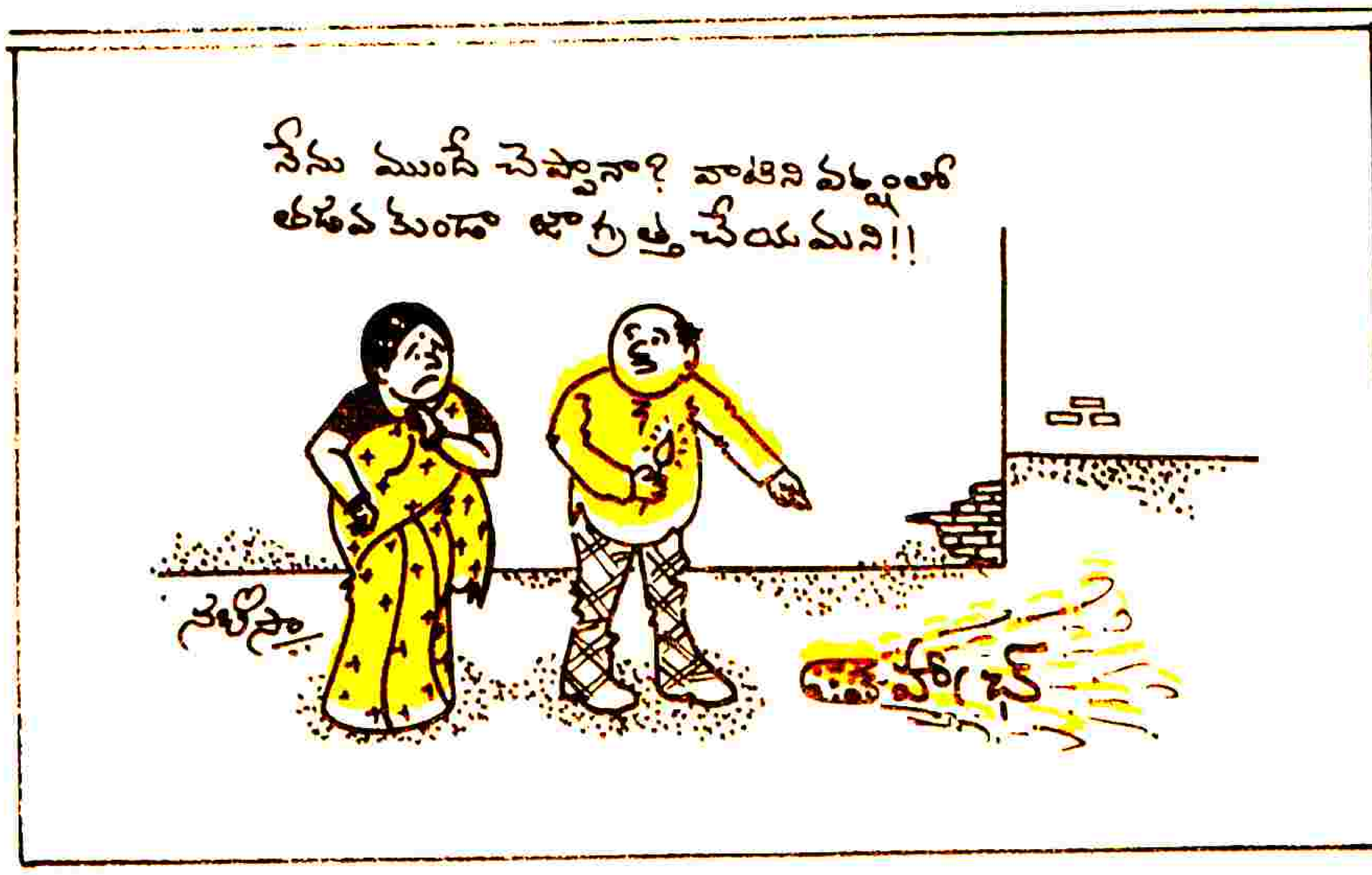

సంసార సుఖాలన్నీ చాలా నిస్సారమైనవిగా కనిపిస్తాయి. ఎవరెవరికి ఎక్కడెక్కడ ఆత్మానందం లభిస్తుందో ఎవరు చెప్పగలరు? అర్ధాంగి సాన్నిధ్యంలో అనుభవానికి రాని జీవన మాధుర్యం ఆతడికి చతుర్ముఖ పారాయణంలో లభ్యమవుతుంది. పుత్రగాత్ర పరిష్వంగంలో అనుభూతికి రాని మహదానందం పేక ముక్కల స్పర్శలో లభిస్తుంది. ఎక్కడ పలానా సోపువుండునో అక్కడ ఆరోగ్యముండును అనిగదా ప్రకటన! 'ఎక్కడ పేక ముక్కలు, డబ్బులు చేతులు మారుచుండునో అక్కడ సుబ్బరాజుండును' అని వివరణ.

రెండు మూడురోజులు అహోరాత్రాలూ 'ఆట'లో పాల్గొన్న తర్వాత చుట్టపు చూపుగా ఒకసారి యింటికవచ్చి వెళ్లడం సుబ్బరాజు రివాజు. స్నానంచేసి దుస్తులు మార్చుకోడానికన్నది బాహ్య కారణం. పైకం సర్దుకోడానికన్నది అంతరంగిక కారణం. బహూశా అలాంటి ట్రిప్పుపైన ఊరిముఖం చూచినట్టున్న సుబ్బరాజు రాంబాబు కనిపించకుండా పోయిన నాటిసాయకాలం భజనగుడి సందులో నాకెదురయ్యాడు.

"నమస్కారం సార్! ప్రొద్దున్నే మా ఆవిడ స్కూలు దగ్గరకొచ్చి పెద్దగా కాటుబారు చేసిందటగదూ? ఆమనిషంతే లెండి! మీరు మరేమీ అనుకోవద్దు. దేవళ్ల చెరువులో రామమ్మ తిరణాల జరుగుతూ వుందిగదా! మావాడక్కడికే వెళ్లుంటాడు. ఆ వూళ్ళో మాకు దగ్గరబంధువులు గూడా వున్నారులెండి! వస్తాడు లెండిసార్! రాకెక్కడికి పోతాడు?"

అప్పటికి అజాపజా లేకుండా మాయమైన కుర్రాడు స్వయానా నా బిడ్డ అయినట్టు, దిగులుపడకుండా వుండడంకోసం ఎవరో పరాయి పెద్దమనిషి ఒకతను నాకు ధైర్యవచనాలు చెబుతున్నట్టు సుబ్బరాజు మాటల్లో ధ్వనించడంవల్ల నాగుండెకాస్త తేలికపడింది.

రెండు రోజులు గడిచిపోయాయి. దేవళ్ల చెరువులో తిరణాల గూడా అపాటికి ముగిసి వుంటుంది. మధ్యమధ్యలో నేను రాంబాబును గురించి వాకబుచేస్తూనే వున్నాను. ఎవ్వరడిగినా 'లేదు, తెలియదు' లాంటి జవాబులే వినిపిస్తూ వచ్చాయి.

మా వూళ్ళో మేము సాయంకాలపు షికార్లు వెళ్ళడానికి అనువైనచోటు స్టేషన్ ప్లాట్‌ఫారమే! దక్షిణాది నుంచి వచ్చే ఆరుగంటలబండి స్టేషనులో ఆగి తిరుపతి వైపు సాగిపోయింది. రైలు వచ్చి వెళ్ళిపోయిన అయిదు నిమిషాలకల్లా మావూరి స్టేషన్ నిర్మానుష్యమైపోతుంది. అప్పుడు మసక చీకటిలో నేను ప్లాట్‌ఫారంపైన నడిచివస్తుండగా సీమబాగి చెట్టు బోదె చుట్టూ నల్లటి ఆకారమేదో తారట్లాడుతున్నట్టు తోచింది. నా దృక్పథంనుంచి మరుగైపోవడంకోసం అది బోదెచాటుకు జారుకుంటున్నట్టు తోచడంతో అనుమానం అతిశయించి "ఎవరక్కడ? రేయ్ ఎవడ్రానువ్వు? ఇవతలికిరారా" అని గద్దించాను.

"నేన్సార్, రాంబాబుని." అని, అంతటితో ఊరుకోక. 'ఇహిహీ' అని వాడు పళ్లు గూడా యికిలించాడు.

"నువ్వట్రా అడ్డగాడిదా! ఓరి నీయిల్లు బంగారంగానూ. ఎంత పని చేశావురా! ఎక్కడికెళ్లావురా? మూడు రోజులుగా ఎక్కడున్నావురా? ఎంతధైర్యంరా నీకు! మాటమాత్రమైనా చెప్పకుండా నీ ఇష్టమొచ్చినట్లు వెళ్ళిపోతావా? ఉండు. నీపని చెబుతాను, అయినా యిప్పుడెక్కడినుంచి ఊడి పడ్డావురా నువ్వు" అంటూ కొంచెం ఫీంకారం సలిపి చూచాను.

"ఇందాకన్నే బండిదిగాన్సార్! మీరు నన్ను చూశ్ళేదులే! నేన్మాత్రం మీరక్కడుండడం చూశా!"

"ఘనకార్యం చేశావులేరా ఐడుద్దాయి వెధవా? ఇటువైపెవరున్నార్రా నీకు? ఎక్కడికెళ్ళొస్తున్నావు?"

రాంబాబు మాటల్ని యథాతథంగా ఉదహరించాలంటే తెలుగులో 'షార్ట్ హేండ్' అయినావచ్చి వుండాలి, లేకుంటే టేప్‌రికార్డరయినా అందుబాటులో వుండాలి. ఆ సదుపాయాలు రెండూ నాకు లేకపోవడంవల్ల వాడి యాత్రావృత్తాంతాన్ని నా మాటల్లోనే చెప్పేస్తున్నాను. రాంబాబు పెద్దతల్లి కొడుకొకడు 'ఇంటరు'లో చేరి, కొత్తగా తిరుపతిలో మకాంపెట్టాడు. రాత్రి ఎనిమిది గంటల బండికి వచ్చి తనను కలుసుకోవలసిందిగా వాడు పంపిన ఆహ్వానాన్ని పురస్కరించుకుని వీడు వెళ్లి స్టేషనులో దిగాడు. దొంగ బండి ఎక్కడం, పురవీధుల్లో బలాదూర్లు తిరగడం, సినిమాలు చూడడం యిదంతా రాంబాబుకు కొట్టిన పిండే! కాని ఈ సారి వీడు వెళ్లేసరికి రమ్మన్నవాడు స్టేషనులో లేడు.

వాడి గదెక్కడో వీడికి తెలియదు. పోనీలెమ్మని వీడు స్టేషనుకు దగ్గరగా వున్న థియేటరుకు వెళ్ళి నయనానందకరమైన ఓ హిందీ స్టంటు సినిమా చూచాడు. ఆట వదిలిపెట్టాక మళ్ళీ స్టేషనోకే వచ్చేశాడు. రెండుగంటలబండి బయల్దేరడానికి సిద్ధంగా వుంది. అరగంటసేపట్లో ఊళ్ళోనా లొచ్చు గదా అని పెట్టెలోకెక్కి బెంచీపైన కూర్చున్నాడు. అంతవరకూ వాడివి సదుద్దేశమే! ఎటొచ్చి వాడు కూర్చున్న బెంచీ ఖాళీగా వుండడమే ప్రమాదమైపోయింది. బద్ధకంతో మేనువాల్చడమే వాడి

పొరబాటు. ఒళ్లుతెలియకుండా నిద్రపట్టింది లేచిచూసేటప్పటికి భళ్లున తెల్లవారిపోయింది. అదే స్టేషనో ఏమిటో తెలిసిన ముఖం ఒక్కటీ కనిపించడంలేదు. అంతా కొత్తగా వుంది. బోర్డులోతనకు చిరపరిచితాలైన తెలుగక్షరాలకు బదులుగా మరేదో వంకరటింకర గీతలు కాన వస్తున్నాయి. కొందరిని పలకరించడానికి ప్రయత్నిస్తే 'పోడా' పో, అని విసుక్కున్నారు. బ్రిడ్జి ఎక్కిదిగి కాలుగాలిన పిల్లిలా ఊరంతా చెడతిరిగాడు. ఆ వూరిపేరు 'కాట్పాడి' అని తెలుసుకునేసరికి వాడి తల ప్రాణం తోకకొచ్చింది. ఆకలికితట్టుకోలేక ఒక నాస్టాకొట్టులో నాలుగిడ్లీలు మాత్రం తిని, బస్టాండు సెంటర్లో తిరుగుతుండగా వీడొక పోలీసుకంటబడ్డాడు. 'ఆంధ్ర' నుంచి దిగినతాజా పిక్‌పాకెట్టైవుంటా డనిభావించి ఆ పోలీసాయన వీణ్ణిస్టేషనుకు లాక్కెళ్లాడు. ఆ పగలూరాత్రీగూడా వీడు పోలీస్‌స్టేషనులోనే 'రెస్టు' తీసుకున్నాడు. వదిలిపెడితే తిరిగి చూడకుండా స్వంత వూరు చేరుకుంటానని వాగ్దానం చేసిన మీదట అరవపోలీసులు కరుణించి వీణ్ణి వదిలేశారు. నాణెంపైకి ఎగరవేస్తే బొమ్మే పడితీరాలన్న నియమమేమీలేదు. బొరుసు కూడా పడొచ్చు. రాంబాబు సురక్షితంగా స్వగ్రామానికే తిరిగివచ్చేశాడంటే అది కేవలం యాదృచ్ఛికం ఇంకొక ప్లాట్ ఫారంలో గనుక రైలెక్కివుంటే వాడు తిరువణ్ణామలైయో, విల్లుప్పురమో వెళ్ళి మరింత లోకజ్ఞానం సముపార్జించుకోగలిగి వుండేవాడు!

"బండి దిగిన వాడివి ఇంటికివెళ్లక! యిక్కడెందుకు తచ్చాడుతున్నావురా?" అని గద్దించాను.

"మరి.... మరేమోసార్ .... మా అమ్మా, నాన్నా కొడతారేమోనని...."

నాకుపొట్టచెక్కలయ్యేటట్టుగా నవ్వాలనిపించింది. "ఓరి పిచ్చి కుంకా! ఆసందేహమెందుకొచ్చిందిరానీకు? నీకా భయమేమీ వద్దు. నేరుగా యింటికి వెళ్లు. నూటికి తొంభైపాళ్లు మీఅమ్మయింట్లోవుండదు. ఇక మీ నాన్న సంగతినీకు తెలియందేముంది! తాళంచెవి చూరులో వుంటుంది. తలుపు తీసి శుభ్రంగా తొంచెయ్యి. నీకెట్లాగూ యింట్లో పడకపొందదుగదా! వెళ్లి ఎవరింట్లోనైనా పడుకో. బాబ్బాబూ! నీకు పుణ్యముంటుంది. రేపుదయాన్నే తప్పకుండా బడికొచ్చేయ్. నువ్వు కనిపించకపోవడంవల్ల నీతోడి కబాడీ ఆటగాళ్లు దిగులుపడిపోతున్నారు" అన్నాను.

*　　*　　*

"బిడ్డ ఎంతదూరం వెళ్లి తిరిగిగొచ్చేశాడో తెలుసా! ఆ వూరుండడం మన యిస్టేట్‌లోగూడా కాదటమ్మా! అక్కడందరూ అరవమే మాట్లాడతారట! తీసుకెళ్లిన డబ్బుగూడా అంతంత మాత్రమే! అయినా ఎట్లాగో చలాయించుకొచ్చేశాడే! అష్టతెలువులమ్మావాడికి" అని కనకమ్మ.

"మావాడేం సామాన్యుడా, ఉక్కుపిండం కదటయ్యా! నువ్వు బుట్టలోపెట్టి బావిలోకి దిగవిడువు. వాడు చేంతాడు పట్టుకుని చక్కా పైకెక్కి రాకపోతే నన్నడుగు" అని సుబ్బరాజు.

పదిమందితోనూ చెప్పుకోడం విని 'ఆహా! పుత్రోత్సాహమంటే యిదే కాబోలునని నేను ఆనందంతో పులకించి పోయాను.